

STALJINOV PRITISAK NA RUKOVODSTVO KPJ. ODBRANA NEZAVISNOSTI

SAOPŠTENJE „PRAVDE“ O IZJAVI G. DIMITROVA

29. januara 1948.

Mnogi čitaoci iz SSSR-a obratili su se redakciji „Pravde“ pitanjima čiji se smisao svodi na sledeće: znači li objavljivanje izjave Dimitrova u „Pravdi“ da se redakcija „Pravde“ solidariše sa stavom Dimitrova po pitanju celishodnosti organizovanja federacije balkanskih i podunavskih zemalja, uključujući tu i Poljsku, čehoslovačku i Grčku i o neophodnosti stvaranja carinske unije među njima.

U vezi s tim redakcija „Pravde“ smatra neophodnim da dà sledeće objašnjenje:

Prvo, „Pravda“ nije mogla a da na svojim stranicama ne objavi izjavu druga Dimitrova, koja je publikovana u štampi drugih zemalja, pri čemu je razumljivo da „Pravda“ nije mogla da unese nikakve izmene u tu izjavu.

Drugo, to ipak ne znači da se redakcija „Pravde“ solidariše sa drugom Dimitrovom po pitanju federacije i carinske unije gore pomenutih zemalja. Naprotiv, redakcija „Pravde“ smatra da tim zemljama nije potrebna problematična i izmišljena federacija ili konfederacija, niti carinska unija, već učvršćenje i odbrana svoje nezavisnosti i suvereniteta putem mobilizacije i organizacije unutrašnjih narodnodemokratskih snaga, kako je to pravilno rečeno o tome u poznatoj deklaraciji devet komunističkih partija¹

V. Dedijer, *Novi prilozii za biografiju J. B. Tita*, 1.

„FIGARO“ O TITOVOM POLOŽAJU

12. februara 1948.

Prema vestima koje stižu iz Bukurešta, Komunistička partija Rumunije naredila je da se portreti maršala Tita uklone iz svih izloga gde je šef jugoslovenske vlade figurirao u društvu maršala Staljina, Dimitrova i Groze. U Bukureštu se šire najrazilicijti glasovi o maršalu Titu, čiji položaj ne izgleda sada tako siguran kao što se uopšte veruje. On kao da e izgubio poverenje Moskve“ Ovi glasovi se zasad ne mogu pro-
f veriti, ali zaslužuju da budu zabeleženi.²

V. Dedijer, n. d., 468.

¹ Dimitrov je dao izjavu u Rumuniji, ali ju je objavila i moskovska „Pravda“. Staljin je tada doneo odluku da napadne Dimitrova. „Pravda“ je 29. januara 1948. izdala saopštenje u kome je Dimitrov dezavuisan. Đuzepe Bofa smatra da je izjava Dimitrova ubrzala Staljinovu odluku da napadne Tita.

² Po V. Dedijeru skidanje slika u Rumuniji bilo je Staljinovo delo, dok je sovjetska „crna propaganda“ plasirala vest o tome na Zapad. Sovjetski otpravnik poslova u Tirani Gagarinov napravio je na jednom prijemu u Tirani ispad protiv Tita. I to je bio znak da je Staljin pokrenuo svoj aparat protiv KPJ.

20. marta 1948.

18. marta saopštio nam je gen. Barskov da je dobio depešu od maršala Bulganjina, ministra Narodne odbrane SSSR-a, u kojoj nam se saopštava da je vlada SSSR-a riješila odmah povući sve vojne savjetnike i instruktore s motivacijom da su „okruženi nedruželjubljem“, tj. da se ne postupa prijateljski prema njima u Jugoslaviji...

Drugo, 19. marta 1948. godine, posjetio me je otpravnik poslova Armjaninov i saopštio sadržaj depeše u kojoj Vlada SSSR-a naređuje povlačenje i svih civilnih stručnjaka iz Jugoslavije. I motivacija toga rješenja je nama neshvatljiva i začuđujuća...

Svaki put, kad je ambasador Vlade SSSR-a drug Lavrentijev tražio lično od mene potrebne informacije, ja sam ih njemu bez rezerve dao, a to su činili i drugi naši odgovorni, rukovodeći ljudi. Nas bi veoma iznenadilo kad Sovjetska vlada ne bi bila saglasna s takvim našim stavom sa državnog gledišta.

U isto vrijeme prisiljeni smo da otklonimo i po ovom slučaju motivaciju o nekakvom „nedruželjublju i nepovjerenju“ prema sovjetskim stručnjacima i predstavnicima u Jugoslaviji. Niko od tih ljudi se do danas nije kod nas žalio na nešto slično, premda je imao svaki mogućnost da to učini lično kod mene, jer ja do danas nisam nikoga od sovjetskih ljudi odbio da primim, a to isto važi za sve naše odgovorne, rukovodeće ljude.

Iz svega toga proizilazi da gornji razlozi nisu uzrok takvim koracima Vlade SSSR-a i naša bi želja bila da nam Vlada SSSR-a otvoreno saopšti o čemu je ovdje stvar, da nam ukaže na sve što ona misli da nije u skladu s dobrim odnosima između naših dviju zemalja. Mi smatramo da je ovakav tok stvari štetan? za obje zemlje i da će se prije ili kasnije morati ukloniti sve ono što smeta prijateljskim odnosima između naših zemalja.

Ukoliko Vlada SSSR-a crpi svoje informacije od raznih drugih ljudi, to mi mislimo da prema takvim informacijama treba biti oprezan, jer one nisu uvijek ni objektivne, tačne ni dobronamjerne.³

Pisma CK KPJ i pisma CK SKP(b), Beograd, 1948, 17—18.

³ Predistoriji ovog sukoba nesumnjivo pripada prestiž koji je Jugoslavija uživala u svetu, posebno u zemljama tzv. narodne demokratije. Tito je u Poljskoj i čehoslovačkoj dočekan trijumfalno. Veličanstveni dočeci ponovili su se 1947. u Bugarskoj i Rumuniji. Staljin je već tada smatrao da treba onemogućiti približavanje srednje i istočne Evrope i Balkana. Prvi znaci Staljinovog neraspoloženja mogli su se osetiti prilikom posete Moskvi Milovana Đilasa na čelu jugoslovenske delegacije, kojoj mesec dana nije pošlo za rukom da s mrtve tačke pomeri pitanje ekonomske saradnje i pomoći. Pored Đilasa u delegaciji su se nalazili Vladimir Popović i Bogdan Crnobrnja. SSSR se suprotstavio sporazumu između jugoslovenske i albanske vlade. U Moskvu je pozvana nova jugoslovenska delegacija koja je sa E. Kardeljom i V. Bakarićem stigla u glavni grad SSSR-a 8. februara 1948. Na sastanku predstavnika Jugoslavije (Kardelj, Đilas, Bakanić) i Bugarske (Dimitrov, Kolarov i Kostov) kome su prisustvovali Staljin, Molotov, Maljenkov, Ždanov, Suslov i Valerijan Zorin, Molotov je napao jugoslovensko-bugarski ugovor iz 1947. i izjavu Dimitrova o federaciji istočnoevropskih zemalja i zemalja Balkana, sa Grčkom i Albanijom. Staljin se na ovom sastanku založio za stvaranje bugarsko-jugoslovenske federacije očigledno smatrajući da bi mu ova forma omogućila da lakše ovlada Jugoslavijom. Staljin je protestovao i zbog slanja dve divizije JA u Albaniju bez konsultovanja sa SSSR-om, označava-

27. marta 1948.

Prvo. Nama je poznato da među rukovodećim drugovima u Jugoslaviji kruže antisovjetske izjave, kao na primer, da se „SKP(b) izrođa va“, da „u SSSR vlada velikodržavni šovinizam“, da „SSSR teži da ekonomski osvoji Jugoslaviju“, da je „Kominform sredstvo za osvajanje drugih partija od strane SKP(b)“ i si. Ove antisovjetske izjave obično se prikrivaju levim frazama o tome da je „socijalizam u SSSR prestao biti revolucionaran“, da je samo Jugoslavija pravi nosilac „revolucionarnog socijalizma“. Naravno, smešno je slušati slične priče o SKP(b) sumnjivih marksista tipa Đilasa, Vukmanovića, Kidriča, Rankovića i drugih. Ali stvar je u tome što ove izjave odavno kruže među mnogim rukovodećim radnicima Jugoslavije, nastavljaju se i sada i, prirodno, stvaraju antisovjetsku atmosferu koja pogoršava odnose između SKP(b) i KPJ. . .

Drugo. Sadašnji položaj kompartije Jugoslavije izaziva u nama strepnju. Neobičan utisak stvara činjenica što kompartija Jugoslavije budući vladajućom partijom, još uvek nije u potpunosti legalizovana i još uvek se nalazi u polulegalnom stanju. Odluke organa partije po pravilu se ne objavljuju u štampi. Ne objavljuju se takođe ni izveštaji o partijskim sastancima.

U životu kompartije Jugoslavije ne oseća se unutar partiska demokracija. CK partije u svojoj većini nije izabran, već kooptiran. Nema kritike i samokritike u partiji, ili gotovo je nema. Karakteristično je da je sekretar partije za kadrove ministar državne bezbednosti, drugim recima, partiski kadrovi stavljeni su pod prismotru ministra državne bezbednosti. Po teoriji marksizma partija je dužna da kontroliše sve državne organe zemlje, pa među njima i ministarstvo državne bezbednosti, a u Jugoslaviji ispada obrnuto, pošto u suštini partiju kontroliše ministarstvo državne bezbednosti. Time se, verovatno, i objašnjava što samoinicijativa partiskih masa u Jugoslaviji ne stoji na potrebnom nivou.

Razumljivo je da mi ne možemo smatrati takvu organizaciju komunističke partije marksističko-lenjinističkom, boljševičkom.

jući o kao „preventivni rat“. Kardelj je istakao da je na Bleđu dogovoreno da do stvaranja federacije između dve zemlje dođe postepeno, ali je Staljin smatrao da do federacije treba da dođe odmah, jer je sada reč o suverenoj Bugarskoj. Hitno stvaranje federacije bilo je put za unutrašnje razbijanje Jugoslavije. Na sastanku Staljina sa predstavnicima Jugoslavije, 10. februara 1948 oni su bili kritikovani što se ne konsultuju sa sovjetskom vladom. U noći između 11. i 12. februara 1948. Kardelj je na zahtev Molotova potpisao tekst ugovora o uzajamnom konsultovanju o spoljnopoličkim pitanjima. Februarski sastanak u Kremlju može se ocmeti kao početak Staljinovog otvorenog pritiska na KPJ.

Od prvog pisma do objavljivanja Rezolucije IB-a, hronološki gledano, reč je o prvog fazi sukoba u kojoj je Staljin pokušao da „ugušiti“ KPJ u tišini. Ali ima istraživača koji pomeraju ovu granicu na polovinu februara i Staljinovu kritiku predstavnika KPJ u Moskvi Kardelja, Đilasa i V. Bakarića. U svakom slučaju ree je o tome da je Staljin tražeći podršku drugih komunističkih partija protiv KPJ internacionalizovao sukob s KPJ. Istupanjem drugih partija išlo se na stvaranje osećanja izolacije i nesigurnosti u jugoslovenskom rukovodstvu. Pri tome se računalo na kult Staljina u Jugoslaviji i tradicionalne veze koje je KPJ takođe negovala u najširim radnim slojevima pre rata, u toku rata i posle završetka rata.

U jugoslovenskoj kompartiji ne oseća se duh politike klasne borbe. Porast kapitalističkih elemenata na selu, a isto tako i u gradu ide punim korakom, a rukovodstvo partije ne preduzima mere da bi ograničilo kapitalističke elemente. Komunistička partija Jugoslavije uljuškujе se trulom oportunističkom teorijom mirnog urastanja kapitalističkih elemenata u socijalizam, pozajmljenom od Bernštajna, Folmara, Buharina.

Po teoriji marksizma-lenjinizma partija se smatra osnovnom rukovodećom snagom u zemlji, koja ima svoj poseban program i ne rasplinjuje se u vanpartijskoj masi. U Jugoslaviji, naprotiv, kao osnovna rukovodeća snaga smatra se Narodni front, dok se nastoji da se partija rastvori u Narodnom frontu. U svom govoru na drugom kongresu Narodnog fronta Jugoslavije drug Tito je rekao:

„Ima li Komunistička partija u Jugoslaviji neki drugi program, različit od programa Narodnog fronta? Ne. Komunistička partija nema drugog programa. Program Narodnog fronta — to je njen program“.

U Jugoslaviji, kako se pokazalo, smatraju ovu neobičnu teoriju partije kao novu teoriju. U samoj stvari ovde nema ničег novog. U Rusiji je još pre 40 godina jedan deo menjševika predlagao da se marksistička partija rastvori u vanpartijskoj radničkoj masovnoj organizaciji i da se prva zameni drugom, a drugi deo menjševika da se marksistička partija rastvori u vanpartijskoj trudbeničkoj radničko-seljačkoj masovnoj organizaciji, i da se prva zameni drugom. Kao što je poznato, Lenjin je tada okarakterisao te menjševike kao pakosne oportuniste i likvidatore partije.

Treće. *Nama* je neshvatljivo zbog čega se engleski špijun Velebit još uvek nalazi u sastavu Ministarstva inostranih poslova Jugoslavije u svojstvu pomoćnika ministra. Jugoslovenski drugovi znaju da je Velebit engleski špijun. Oni znaju i to da pretstavnici Sovjetske vlade takođe smatraju Velebita za engleskog špijuna. Pa ipak, bez obzira na to, Velebit ostaje prvi pomoćnik ministra inostranih poslova Jugoslavije. Mogućno je da Jugoslovenska vlada misli da iskoristi Velebita baš kao engleskog špijuna. Kako je poznato, buržoaske vlade smatraju za potpuno dozvoljeno da imaju u svom sastavu špijune velikih imperijalističkih država, čiju milost žele sebi da obezbede i saglasne su na taj način, da se stave pod kontrolu tih država. Mi takvu praksu smatramo apsolutno nedozvoljenom za marksiste. Bilo kako mu drago, Sovjetska vlada ne može staviti svoju prepisku sa Jugoslovenskom vladom pod kontrolu engleskog špijuna. Razumljivo je da, ukoliko Velebit i dalje ostane u sastavu rukovodstva inostranih poslova Jugoslavije, Sovjetska vlada smatra da je stavljena u otežavajući položaj i da je lišena mogućnosti da vodi otvorenu prepisku s Jugoslovenskom vladom preko Ministarstva inostranih poslova Jugoslavije.. *

Pisma CK KPJ i pisma CK SKP(b), Beograd, 1948, 33—36.

⁴ Pismo datirano simbolično sa 27. martom 1948, predali su Titu u Zagrebu sovjetski ambasador Lavrentijev i sovjetski otpravnik poslova Armjaninov. Tito je već pre toga sazvao sednicu proširenog Politbira u svom stanu u Užičkoj ulici, na Dedinju, 1. marta 1948. Na tom sastanku istaknuto je da su ugovori o privrednoj saradnji sa SSSR-om neravnopravni; odbačena je federacija sa Bugarskom kao neizvodljiva (stalo se na stanovište da je Jugoslavija sada u jeku izvršavanja Petogodišnjeg plana i da bi je Bugarska opteretila). Tito je izneo da su odnosi između Jugoslavije i SSSR-a pogoršani i da je u pitanju nezavisnost Jugoslavije. To je bila prva antipacija suštine sovjetskog pritiska na Jugoslaviju. Sukob sa SSSR-om je zadržan u potpunom tajnosti. O pitanjima pokrenutim

IZJAVA BRANKA JEVREMOVIĆA CK KPJ

Beograd, 3. aprila 1948.

U drugoj polovini 1945 godine obratio mi se drug Agejev, koji je tada bio službenik Ambasade SSSR u Beogradu, tražeći od mene da mu dajem poverljive podatke do kojih dolazim u svojoj službi. Naglasio mi je da za to ne sme niko znati. Ja sam zatražio dozvolu da to mogu saopštiti svojoj Partiji, ali mi je on odgovorio da to ne treba činiti.

Zbog toga sam morao da izbegavam svaki lični dodir sa drugom Agejevim. On je, međutim, insistirao da mu dajem poverljive podatke. O tome je u više mahova govorio. Zbog toga je više puta dolazio k meni kući. Ja sam dospao u tešku situaciju, da odbijem saradnju s organima SSSR iako sam znao da su interesi moga naroda i moje zemlje istovetni s interesima SSSR s jedne strane, ili da budem nekorektan prema svojoj Partiji s druge strane. Drug Agejev je i dalje insistirao na ovome, govoreći kako njegovi drugovi smatraju da im je moja saradnja izvanredno korisna, pa da se on obraća meni kao komunist komunistu, koji jedan u drugoga treba da imaju poverenja. Pošto nisam mogao da budem nekorektan prema svojoj Partiji, ja sam najzad otvoreno rekao da bez znanja svoje Partije ne mogu davati nikakve poverljive podatke. Posle ovoga drug Agejev je prestao da insistira na ovakvoj saradnji. Mislim da je to bilo tek početkom 1947 godine.

O svemu ovome upoznao sam i svoga ministra.

Odbijajući da dajem poverljive podatke, ja sam druga Agejeva naročito molio da ovo moje odbijanje ne shvati kao nezahvalnost prema SSSR, koji nam je bio druga otadžbina u vreme kada je naša zemlja bila porobljena. Kazao sam da sam gotov da se bez ikakve rezerve stavim na raspolaganje SSSR, smatrajući da to činim za svoju zemlju, ali pod uslovom da s tim bude poznata moja Partija. Naglasio sam još i to kako smatram da ne postoje nikakvi posebni interesi Jugoslavije, nego da su oni potpuno istovetni s interesima SSSR, ali da dvoličnu ulogu ne mogu igrati pred svojom Partijom.⁵

Bela knjiga o agresivnim postupcima vlada SSSR-a, Poljske, Cehoslovačke, Mađarske, Rumunije, Bugarske i Albanije prema Jugoslaviji, Beograd, 1951, 223.

ODLUKA POLITBIROA MAĐARSKE PARTIJE, O STALJINOVIM PISMIMA TITU

8. aprila 1948.

Politbiro KP Mađarske, na svojoj sednici od 8. aprila 1948. godine, pretresao je pismo CK VKP(b) Centralnom komitetu KPJ od 27. marta i sprovedno pismo od 31. marta, primljeno 5. aprila o.g.

na sednici 1. marta 1948. jedino se nije izjasnio Sreten Žujović, koji sve vreme nije progovorio ni reči. Posle ove sednice general Barskov, šef sovjetske vojne misije u Jugoslaviji, saopštio je 18. marta 1948. generalu Koči Popoviću da je maršal N. Bulganjin naredio — po odluci sovjetske vlade — da se iz Jugoslavije povuku vojni savetnici i instruktori.

⁵ U obaveštajnoj aktivnosti protiv Jugoslavije — prema R. Radonjiću — bilo je angažovano 89 oficira obaveštajne i kontraobaveštajne službe koji su se nalazili u sastavu sovjetskih vojnih stručnjaka u Jugoslaviji, zatim veliki broj

Politbiro KP Mađarske doneo je u vezi s pomenutim pismima sledeću odluku:

1. Politbiro je s dubokim uzbuđenjem saznao da je usled iz osnovne nepravilnih političkih postupaka rukovodećih ljudi Jugoslavije došlo do nedopustivih i iznenađujućih odnosa između rukovodećih ljudi KPJ i VKP(b).

2. Politbiro ne smatra slučajnim takvo pogrešno držanje nekolice rukovodećih drugova iz KPJ prema Sovjetskom Savezu.

Politbiro nalazi da se glavni koren pogrešaka jugoslovenskih drugova sastoji u tome što oni potcenjuju rukovodeću ulogu Sovjetskog Saveza u oslobodilačkoj borbi radničke klase, u borbi slobodnih naroda sa imperijalizmom — i u tome precenjaju svoje sopstvene snage i pate od vrtoglavice zbog uspeha, zaboravljajući da bez Sovjetskog Saveza ne bi bilo moguće ni stvaranje ni razvitak narodnih demokratija kao specifičnog puta u socijalizam.

3. Politbiro očekuje da će CK KPJ hitno ispraviti nedopustivost stanja do koga je u odnosu na Sovjetski Savez došlo u Jugoslaviji, da će ozbiljnom samokritikom otkriti koren učinjenih pogrešaka, da će preduzeti odgovarajuće mere protiv onih čije je ponašanje izazvalo opravdanu kritiku CK VKP(b), da će osigurati uspostavu pravilnih i zdravih odnosa između VKP(b) i KPJ i onemogućiti ubuduće slične pojave.

4. Politbiro obavezuje članstvo Politbiroa da bude budno i da u ključnim slučajima svaki pokušaj koji bi mogao voditi umanjivanju ili negiranju uloge Sovjetskog Saveza, koji bi mogao baciti bilo kakvu senku na Sovjetski Savez, ili bi mogao ometati ili kvariti iskrene ili tesne odnose koji vezuju našu partiju i naše zemlje sa oslobodiocem — Sovjetskim Savezom, sa VKP(b) i našim velikim učiteljem, drugom Staljinom.

5. Politbiro se potpuno slaže s principijelnim stavom pisma CK VKP(b). (Naročito se potpuno slaže s tim da su antisovjetske izjave nekih jugoslovenskih rukovodećih ljudi o „izrođavanju VKP(b)“ i slične klevete uzete iz arsenala trockista. Takvom klevetom oni navode vodu na mlin imperijalista. Postupci tih lica naročito su opasni zbog toga što se sve ovo događa u periodu napete međunarodne situacije.

Stav jugoslovenskih drugova po pitanju komunističke partije u stvari vodi poništavanju i negiranju rukovodeće uloge i samostalnosti partije, reviziji Lenjinovog i Staljinovog učenja o partiji...

6. Politbiro smatra da pismo CK VKP(b) ima veliki značaj i za KP Mađarske. U našoj partiji takođe postoje, iako u početnoj formi, pogrešna gledišta po pitanju odnosa kompartije i Narodnog fronta, postoji potcenjivanje opasnosti i u vezi sa ogromnim porastom partije, postoji potcenjivanje rukovodeće uloge KP po pitanju nekih važnih sektora državnog aparata, na čijem se čelu nalaze komunisti i, najzad, postoje iluzije o mirnom urastanju kapitalističkih elemenata u socijalizam, pod uslovima narodne demokratije. S takvim pogrešnim pogledima treba voditi odlučnu borbu kako u oblasti partijskog vaspitanja i teorije, tako i u praktičnom radu KP Mađarske.

V. Dedijer, Novi prilozi za biografiju J. B. Tita, 3, 388—9.

sovjetskih civilnih stručnjaka i više od osam hiljada pet stotina lica (agenata, špijuna i drugih) koja su, odranije ili neposredno po izbijanju sukoba, bila „zavrbovana“ od strane odgovarajućih službi Sovjetskog Saveza i drugih istočnoevropskih zemalja.

13. aprila 1948.

Odgovarajući na Vaše pismo od 27. marta 1948. godine, moramo najprije naglasiti da nas je strahovito iznenadio ton i sadržina pisma. Mi smatramo da je uzrok za takvu sadržinu pisma, odnosno optužbe i stavove po pojedinim pitanjima, nedovoljno poznavanje stanja kod nas. Nama je nemoguće objasniti Vaše zaključke ičim drugim, nego time da Vlada SSSR-a dobija netačne i tendenciozne informacije od svojih organa koji, zbog neobaveštenosti, mogu crpsti takve informacije od raznih ljudi, bilo od poznatih antipartijskih elemenata, bilo od raznih nezadovoljnika. Na Plenumu CK KPJ došlo je jasno do izražaja i utvrdilo se, da su članovi CK KPJ S. Žujović i A. Hebrang glavni krivci u pogledu davanja netačnih i klevetničkih informacija sovjetskim predstavnicima u Jugoslaviji, kako o navodnim izjavama nekih rukovodećih ljudi, tako i o našoj partiji uopšte. Oni su takvim netačnim klevetničkim informacijama htjeli prikriti svoj antipartijski rad i već mnogo ranije ispoljene tendencije i pokušaje razbijanja jedinstva rukovodstva i partije uopšte. Osim toga, informacije od takvih ljudi ne mogu biti ni objektivne, ni dobronamjerne, ni tačne, a obično imaju određeni cilj. U konkretnom slučaju, te informacije imaju za cilj, da napakoste rukovodstvu naše partije, tj. novoj Jugoslaviji, da otežaju i onako težak rad na izgradnji zemlje, onemoguće petogodišnji plan, a samim tim ostvarenje socijalizma u našoj zemlji. Nama je nerazumljivo zašto predstavništvo SSSR-a još do danas nije nastojalo da takve informacije najprije provjeri kod odgovornih ljudi u našoj zemlji, odnosno da traži obavještenje po takvim informacijama bilo od CK KPJ, bilo od Vlade. Davanje takvih informacija mi smatramo, kao antipartijski rad, a i antidržavni, jer to kvari odnose između naših dviju zemalja.

Ma kako neko od nas volio zemlju socijalizma SSSR, on ne smije ni u kom slučaju manje voljeti svoju zemlju, koja takođe izgrađuje socijalizam, u konkretnom slučaju Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, za koju je palo stotine hiljada njenih najnaprednijih ljudi. Mi vrlo dobro znamo da se to tako shvata i u Sovjetskom Savezu.

Nas naročito čudi što sve to nije bilo pokrenuto kad su bili u Moskvi Kardelj, Đilas, Bakarić, kao delegati naše partije i vlade. Kao što se iz vašeg pisma vidi, pomenute i slične informacije Vaša vlada imala je do dolaska naše delegacije u Moskvu. Nama izgleda da se onda moglo postaviti pred našu delegaciju kako pitanje postupka prema vojnim i civilnim stručnjacima, tako i ostala pitanja...

U Vašem pismu od 27. marta proizilazi da se kod nas vodi anti-sovjetska kritika, odnosno kritika SKP(b). Navodi se da se ta kritika vrši među rukovodećim ljudima KPJ. Dalje, da se ta kritika vodi iza leđa masa, članova partije, da je ta kritika nepoštena, zakulisna, lice-mjerna, itd. Pri tome su navedena i imena: Đilasa, Vukmanovića, Kidriča, Rankovića, pa se kaže: i drugih. Dakle, navedena su imena nekoćine najpoznatijih i najpopularnijih rukovodilaca nove Jugoslavije, provjerenih u mnogim teškim situacijama za našu partiju.

Nama je vrlo teško shvatiti kako se mogu upotrebiti tako teške optužbe, a da se na navedu izvori tih optužbi. Dalje, još je čudnovatije upoređivanje navedenih izjava naših rukovodećih ljudi s nekadašnjim izjavama Trockoga. U pismu se citiraju neke navodne izjave, kao na

primjer: „SKP(b) se izrođava“, „SSSR teži da ekonomski osvoji Jugoslaviju“, „u SSSR-u vlada velikodržavni šovinizam“, „Kominformbiro je sredstvo za osvajanje drugih partija od strane SKP(b)“. Dalje: „Ove antisovjetske izjave obično se prikrivaju lijevim frazama o tome da je socijalizam u SSSR-u prestao biti revolucionaran“, da je sama Jugoslavija pravi nosilac „revolucionarnog socijalizma“..“

To su oni isti ljudi koji su 1941. godine organizovali ustanak protiv fašističkih osvajača, duboko vjerujući u Sovjetski Savez. To su oni isti ljudi koji su se na čelu pobunjenih naroda Jugoslavije, s puškom u ruci, borili pod najtežim uslovima na strani Sovjetskog Saveza, kao jedini iskreni saveznici, vjerujući u pobjedu SSSR-a u najcrnijim danima, baš zato što su vjerovali i danas vjeruju u sovjetski sistem, u socijalizam.

Takvi ljudi ne mogu raditi na tome da „detroniziraju sovjetski sistem“, jer bi to značilo izdati svoje uvjerenje, svoju prošlost. Mi smatramo da te ljude ne bi trebalo procjenjivati na osnovu kojekakvih informacija, nego na osnovu njihove dugogodišnje revolucionarne djelatnosti.

Nazivati takve ljude dvoličnjacima zbog toga što pred masama uzdižu SKP(b) „do nebesa“ — kako se to kaže u pismu — zaista je strašno i uvredljivo. U pismu se dalje kaže — „Mi ne sumnjamo da bi jugoslovenske partijske mase s negodovanjem odbacile ovu antisovjetsku kritiku, kao njima tuđu i neprijateljsku kad bi znale za njeno postojanje“. Da, i mi u to vjerujemo, kad bi to bilo tako kako je prikazano u pismu. „Mi mislimo da se pomenuti jugoslovenski rukovodioci baš zbog toga staraju da tu kritiku vode tajno, iza kulisa, za leđima masa.“ Međutim, nikakvog skrivanja od masa nije moglo biti iz prostog razloga, što nije bilo niti moglo da bude takve ili nekakve slične kritike iSovjetskog Saveza ili SKP(b).

Suprotstaviti ovdje rukovodstvo masama nepravilno je, nepravilno zbog toga što su današnji rukovodioci Jugoslavije i mase — jedno, što su nerazdvojno povezani borbom protiv protivnarodnih režima prije rata, borbom za vrijeme velikog Oslobođilačkog rata i, danas, ogromnim radnim naporima za izgradnju zemlje i ostvarenje socijalizma.

Kod mnogih sovjetskih ljudi postoji jedno pogrešno shvatanje da je do simpatija širokih narodnih masa u Jugoslaviji prema SSSR-u došlo samo od sebe, na osnovu nekih tradicija koje vode svoj trag još iz vremena carske Rusije. To nije tako. Ljubav prema SSSR-u nije došla sama od sebe, nju su uporno prenosili u mase partije i naroda uopšte današnji rukovodioci nove Jugoslavije, uključivši u prvom redu i ove koji se u pismu tako teško optužuju. Današnji rukovodioci Jugoslavije su oni koji su odavno prije rata, ne štedeći ni truda ni žrtava, uporno otkrivali pred masama istinu o Sovjetskom Savezu, usađujući masama Jugoslavije ljubav prema zemlji socijalizma.. .

Po pitanju unutrašnjeg života KPJ, koje je dodirnuto u Vašem pismu, vidi se da ste dobili potpuno netačne informacije i krivu sliku. Prema tome, mi se s ocjenom naše Partije ne bismo mogli složiti.

U CK KPJ nije većina kooptiranih članova, kao što se tvrdi u pismu, već stvar stoji ovako — „Na Petoj partijskoj konferenciji, — koja je održana u decembru 1940. god. u dubokoj ilegalnosti, na kojoj je bilo prisutno 110 delegata iz cijele Jugoslavije i koja je po odluci Kominterne imala sva prava kongresa — izabran je CK KPJ od 31 člana

i 10 kandidata. Od toga broja poginulo je u ratu 10 članova CK i 6 kandidata. Od 7 članova Politbiroa koji je izabran 1940. g. ostalo je živih i radi još i danas 5 članova. Na svoje sjednice Politbiro poziva one članove CK KPJ koji se nalaze u Beogradu. U CK KPJ je kooptirano svega 7 novih članova i to iz kandidata i najboljih rukovodilaca partije. Najzad, iz CK KPJ su isključena u toku rata dva člana, tako da danas postoji i radi 19 članova CK KPJ biranih na konferenciji, i 7 članova kooptiranih, te se, prema tome CK KPJ sastoji od 26 članova. Tako stoji stvar i nikako drukčije.

Što se tiče primjedbi o neodržavanju partijskog kongresa, potrebno je ovdje spomenuti da Politbiro CK KPJ već godinu dana vrši pripreme za kongres KPJ. Mi smatramo da taj kongres treba pripremiti tako da on ima ne samo manifestacioni karakter, već da bude kongres na kome će se donijeti statut i program partije, a taj će program u osnovi kasnije primiti i Narodni front na svome kongresu.

Na osnovu čega se tvrdi u pismu da u našoj partiji nema demokratije? Možda na osnovu informacija Lavrentijeva? Odakle njemu takve informacije? Mi smatramo da on kao ambasador nema pravo da ma od koga traži izveštaje o radu naše partije, — to nije njegov posao. Takve informacije — može dobiti CK SKP(b) od CK KPJ. . .

Potpuno je netačna informacija da se u KPJ ne osjeća politika klasne borbe, da na selu i u gradu jačaju kapitalistički elementi, itd. Odakle ovakva konstatacija, kada je cijelom svijetu poznato da nigdje na zemlji, poslije Oktobarske revolucije, nijesu izvršene tako temeljite, dosljedne društvene promjene kao u Jugoslaviji? To je činjenica koju nam ne može niko osporiti. Prema tome nerazumljivo je kako se, u vezi s našom partijom, može govoriti o Bernštajnu, Folmaru, Buharinu i gnjilom oportunistu. Mi ne možemo da se ne ogradimo od takvih netačnosti i uvreda za našu partiju.

U pismu se dalje govori o referatu druga Tita na drugom kongresu Narodnog fronta Jugoslavije, vadi se iz toga referata jedan mali citat i pravi upoređenje s pokušajem razvodnjavanja socijaldemokratske partije od menjševika prije 40 godina...

Drugo — Narodni front Jugoslavije, po svom kvalitetu ne samo da je ravan nekim drugim kompartijama, koje primaju u svoje redove svakoga ko hoće, već je i bolji po svojoj organizovanosti i aktivnosti. U Narodni front Jugoslavije ne može svako ući, iako on danas broji oko 7 miliona članova.

Treće, — KPJ ima potpuno osigurano rukovodstvo u Narodnom frontu, jer je KPJ jezgro Narodnog fronta. Prema tome, nema nikakve opasnosti da će se ona u njemu utopiti — kao što se kaže u pismu. Kroz Narodni front KPJ postepeno ostvaruje svoj program, koji Narodni front dobrovoljno prihvata, smatrajući ga ujedno svojim programom. Eto, to je ono na osnovu čega je Tito kazao da KPJ nema drugog programa.

Nama je žao što se ovako piše o nama i mi potsjećamo na činjenice da u nekim zemljama neke kompartije mijenjaju ne samo forme rada, nego i naziv partije, kao što je to slučaj u Bugarskoj, Poljskoj, i to ne bez saglasnosti SKP(b). Svakako je u tim zemljama potrebno da partije idu tim putem, ali kod nas se kombinacija Fronta, na čelu s KPJ, čvrsto iznutra organizovanom, koja oko sebe snažno povezuje millionske mase Narodnog fronta, pokazala kao najpravilnija. A ipak se onim drugim partijama ne prebacuje da će se utopiti u masama, i ako

one imaju i forme rada i forme organizacije prilagođene datim, novim uslovima u svojoj zemlji. . .

Naša partija nije polulegalna, — kako se to kaže u pismu, — već je potpuno legalna, poznata svakom čovjeku u Jugoslaviji kao rukovođeća sila. . .

Mi možemo vjerovati u to da bi CK SKP(b) mogao osporiti zasluge i postignute rezultate naše partije do danas, jer se sjećamo da nam je takvo priznanje dato više puta ne samo od mnogih rukovodećih ljudi SSSR-a nego i od samog druga Staljina. Isto tako mi stojimo na stanovištu da u društvenom preobražaju u Jugoslaviji ima mnogo specifičnih crta, koje se mogu korisno iskoristiti u revolucionarnom razvitku u drugim zemljama, i već se iskorišćavaju. To ne znači da mi time stavljamo u zasjenak ulogu SKP(b), da stavljamo time u zasjenak društveni sistem SSSR-a. Naprotiv, mi učimo i uzimamo kao primjer sovjetski sistem, ali radi se samo o tome da mi izgrađujemo socijalizam u našoj zemlji donekle u drugačijim formama. Mi na datoj etapi, pod specifičnim uslovima koji postoje u našoj zemlji s obzirom na međunarodne prilike koje su stvorene poslije Oslobođilačkog rata, nastojimo da primijenimo najpodesnije forme rada u ostvarenju socijalizma. Mi to ne činimo da bismo dokazali da je naš put bolji od onoga kojim je išao Sovjetski Savez, da izmišljamo nešto novo, već što nam to svakodneвно nameće život.

Što se tiče Velebita, i pitanja zašto se on još i danas nalazi u Ministarstvu vanjskih poslova, — ta stvar stoji ovako — Kardelj i Đilas su jednom prilikom kazali drugu Molotovu da nam kod Velebita nije sve jasno. Nikakvih konkretnih dokaza mi tada još nismo imali, a nemamo ih ni danas, nego je ta stvar još uvijek u provjeravanju, a mi ne bismo željeli da na osnovu sumnje čovjeka uklanjamo i upropastimo.

Što nam nalaže da kod Velebita ne smijemo prenatgiti? Prvo, Velebit je član partije od 1939. godine, a prije toga je činio velike usluge partiji. . .

Ako bi nas pitali ima li nešto čime mi nismo zadovoljni s Vaše strane, onda moramo otvoreno kazati da ima više razloga zbog kojih smo nezadovoljni. Koji su to razlozi? Sve te razloge je nemoguće navesti u ovom pismu, ali ćemo ih ipak navesti nekoliko. Prvo, smatramo nepravilnim da organi sovjetske obavještajne službe vrbuju kod nas, u zemlji, koja ide u socijalizam, naše građane za svoju obavještajnu službu, što mi ne možemo drukčije shvatiti nego kao stvar uperenu protiv interesa naše zemlje. Ovo se radi uprkos tome što su naši rukovodeći ljudi i organi državne bezbjednosti protestirali protiv toga i stavili do znanja da mi to ne možemo dozvoliti. Vrbuju se naši oficiri, vrbuju se razni rukovodioci, vrbuju se oni koji su neprijateljski raspoloženi prema novoj Jugoslaviji.

Mi imamo dokaza da neki organi sovjetske obaveštajne službe, vrbujući naše članove partije, stavljaju u sumnju naše rukovodioce, ruše njihov ugled, prikazuju ih kao nesposobne i sumnjive. . .

Nama je nemoguće da se složimo s tim da sovjetska obavještajna služba stvara svoju mrežu u Jugoslaviji. Mi imamo državnu bezbjednost j svoju obavještajnu službu za borbu protiv raznih inostranih kapitalističkih elemenata i klasnog neprijatelja unutar zemlje, i ako sovjetski obavještajni organi trebaju neke informacije ili pomoć u tom pravcu, onda je mogu dobiti kad god treba, što je s naše strane i do sada činjeno. . .

Očigledno je da su SSSR i Jugoslavija životno zainteresovani da se što tješnje povežu. Ali za to je potrebno apsolutno međusobno povjerenje, bez koga ne mogu postojati trajni i čvrsti odnosi između naše dvije zemlje. Sovjetski ljudi, a u prvom redu rukovodioci, treba da vjeruju u to da nova Jugoslavija, pod svojim današnjim rukovodstvom, ide nepokolebljivo u socijalizam!

Dalje, — treba vjerovati u to da SSSR ima u današnjoj Jugoslaviji, pod današnjim rukovodstvom, najvjernijeg prijatelja i saveznika, spremnog da u slučaju teških iskušenja dijeli dobro i zlo s narodima SSSR-a.

Najzad, — iako znamo da SSSR ima ogromnih teškoća oko obnove porušene zemlje, mi s pravom očekujemo pomoć SSSR-a u izgradnji naše zemlje i ostvarenju petogodišnjeg plana, — bez materijalne štete za narode -SSSR-a, jer smatramo da je u interesu SSSR-a da nova Jugoslavija bude čim jača, pošto se nalazi prsa u prsa s kapitalističkim svijetom, koji ugrožava ne samo njen mirni razvitak, već i razvitak ostalih zemalja narodne demokratije, pa i razvitak SSSR-a.

Na osnovu svega izloženog, plenarna sjednica CK KPJ ne može da prihvati kao opravdanu ocjenu koju ste u Vašem pismu dali o radu naše partije i njenih rukovodilaca. Naše je najdublje uvjerenje da je po srijedi težak nesporazum, do koga nije smjelo doći i koji se mora najhitnije likvidirati u interesu stvari kojoj naše partije služe.

Naša je jedina želja da bude isključena svaka sumnja i nepovjerenje u čistoću drugarskih i bratskih osjećanja vjernosti našeg CK KPJ Svesaveznoj komunističkoj partiji (boljševika), kojoj ćemo uvijek ostati blagodarni za marksističko-lenjinističku nauku, koja nas je rukovodila do sada i koja će nam i u buduće biti vodilja, — vjernosti Sovjetskom Savezu koji nam je služio i dalje će služiti kao veliki primjer i čiju pomoć našim narodima tako visoko cijenimo.

Mi smo uvjereni da se ovaj nesporazum može likvidirati jedino svestranim uzajamnim objašnjenjem između naša dva Centralna komiteta na licu mjesta, tj. ovdje kod nas.

Zato predlažemo da CK SKP(b) pošalje jednog ili više svojih članova, koji će ovdje imati sve mogućnosti da svako pitanje temeljito prouče...⁶

Pisma CK KPJ i pisma CK SKP(b), Beograd, 1948, 18—26.

⁶ Na sednici su govorili Tito, Kardelj, Đuro Pucar, Blažo Jovanović, Milovan Đilas, Svetozar Vukmanović Tempo, Ivan Stevo Krajačić, Boris Kidrič, Franc Leskosek, Spašenija Babović, Lazar Koliševski, Vida Tomšič, Vicko Krstulović, Sreten Zujovic, Vladimir Popović, Moša Pijade, Aleksandar Ranković.

Na aprilskoj sednici (12. i 13. aprila 1948) Tito je izneo stanovište načelnog karaktera: da učvršćivanje sovjetsko-jugoslovenskih odnosa nije protivrečno nezavisnoj poziciji Jugoslavije, ali taj stav nije unet u odgovor Staljinu da bi se izbeglo dalje zaoštavanje odnosa. Principijelni karakter ima teza o specifičnostima u društvenom preobražaju Jugoslavije koje vrede i za druge zemlje koje se nalaze na putu revolucionarnog razvitka, te stanovište — suprotno dotadašnjem shvatanju proleterskog internacionalizma, očigledno prevaziđenom nakon pojave više socijalističkih država u međunarodnim odnosima posle drugog svetskog rata — da ljubav prema SSSR-u ne isključuje da se manje voli vlastita zemlja. Iako je sukob zadržan u tajnosti od širokog članstva i nižih rukovodstava o napadu Staljina obavještena su viša rukovodstva Partije i SKOJ-a. Stavovima usvojenim na aprilskoj sednici CK KPJ dala su podršku rukovodstva centralnih i pokrajinskih komiteta (Crne Gore i Bosne i Hercegovine), kao i CK SKOJ-a.

4. maja 1948.

. . .Naročitu pažnju privlači ton dokumenta, koji se ne može kvalifikovati drugačije nego kao pretereno ambiciozan. U dokumentima se ne vidi želja da se razjasni istina, da se časno priznaju svoje pogreške, da se prizna neophodnost likvidacije tih pogrešaka. Jugoslovenski drugovi ne primaju kritiku marksistički, nego malograđanski, to jest, primaju kao uvredu koja krnji prestiž CK KPJ, tiče u ambiciju jugoslovenskih rukovodilaca.

Da bi se izbacili iz nezavidnog položaja u koji su jugoslovenski rukovodioci doveli sami sebe, oni pribegavaju „novom“ metodu, — metodu golog odricanja svih pogrešaka, uprlcos svoj njihovoj očiglednosti. Poriču se svima poznati faktori i dokumenti, izloženi u pismu CK SKP(b) od 27. marta 1948. godine. Drugovi Tito i Kardelj, očigledno, ne shvataju da taj dečački metod golog odricanja fakata i dokumenata ne može nikoga ubediti, nego može samo da izazove osmeh. . .

4. O sovjetskom ambasadoru u Jugoslaviji i sovjetskoj državi. U svom pismu od 13. aprila 1948. g. drugovi Tito i Kardelj pišu: „Mi smatramo da on (sovjetski ambasador) kao ambasador nema pravo da ma od koga traži izveštaj o radu naše partije. To nije njegov posao“.

Mi smatramo da je ova izjava drugova Tita i Kardelja iz osnova nepravilna, antisovjetska. Kako se vidi, oni izjednačuju sovjetskog ambasadora, odgovornog komunistu koji u Jugoslaviji pretstavlja komunističku vladu SSSR-a kod jugoslovenske komunističke vlade, s običnim buržoaskim poslanikom, s običnim činovnikom buržoaske države, čija je dužnost da potkopava temelje jugoslovenske države. Teško je shvatiti kako su drugovi Tito i Kardelj mogli doterati do ovakve besmislice. Shvataju li oni da ovakav odnos prema sovjetskom ambasadoru znači negiranje prijateljskih odnosa između SSSR-a i Jugoslavije? Shvataju li oni da sovjetski ambasador, odgovorni komunist, predstavnik prijateljske države koja je oslobodila Jugoslaviju od nemačke okupacije, ima ne samo pravo nego i dužnost da s vremena na vreme razgovara s komunistima Jugoslavije o svim pitanjima koja ih samo mogu interesovati? Kako se mogu podvrgavati sumnji ove proste i elementarne stvari, ako se, naravno, ostaje na poziciji prijateljskih odnosa sa Sovjetskim Savezom?.. .

Mi držimo da se ovakav stav jugoslovenskih drugova prema sovjetskom ambasadoru ne može smatrati slučajnim. On ističe iz opšte pozicije Jugoslovenske vlade, zbog koje jugoslovenski rukovodioci često ne vide razlike između spoljne politike SSSR-a i spoljne politike Anglo-amerikanaca, identifikuju sovjetsku spoljnu politiku sa spoljnom politikom Engleza i Amerikanaca i smatraju da Jugoslavija prema Sovjetskom Savezu treba da vodi isto onakvu politiku, kakvu vodi prema imperijalističkim državama — Velikoj Britaniji i SAD.

U tom pogledu je neobično karakterističan govor druga Tita u Ljubljani krajem maja 1945. godine, u kome je rekao:

„Govorilo se da je ovaj rat pravedan rat, i mi smo ga takvim smatrali. Ali mi tražimo i pravedan završetak, mi tražimo da svak bude go-

spodar na svome; mi nećemo da plaćamo tuđe račune, mi nećemo da budemo moneta za potkusurivanje, mi nećemo da nas miješaju u neku politiku interesnih sfera" . . .

Izjava druga Tita u Ljubljani da Jugoslavija „neće da plaća tuđe račune" i „neće da bude moneta za potkusurivanje", neće da Jugoslaviju „miješa u neku politiku interesnih sfera", bila je uperena ne samo protiv imperijalističkih država, nego i protiv SSSR-a. I pri tome se odnos druga Tita prema SSSR-u, u danom slučaju, ničim nije razlikovao od njegovog odnosa prema imperijalističkim državama, pošto ovde nije priznao razliku između SSSR-a i imperijalističkih država.

Mi u ovoj antisovjetskoj poziciji druga Tita, koja nije naišla na otpor Politbiroa CK KPJ, — vidimo osnovu klevetničke propagande rukovodilaca KPJ (koja se vodi u uskom krugu jugoslovenskih partijskih kadrova) o „izrođavanju" SSSR-a u imperijalističku državu koja teži da „ekonomski osvoji Jugoslaviju", osnovu klevetničke kampanje rukovodilaca KPJ o „izrođavanju" SKP(b) koja nastoji da „preko Kominforma osvoji druge partije", o tome da je „socijalizam u SSSR-u prestao biti revolucionaran" . . .

5. O antisovjetskoj izjavi druga Đilasa, o obaveštajnoj službi i o trgovačkim pregovorima. U svom pismu od 27. marta mi smo izložili antisovjetsku izjavu druga Đilasa na jednoj sednici CK IKPJ — da sovjetski oficiri tobože stoje u moralnom pogledu niže od oficira engleske armije. Ova izjava druga Đilasa bila je data u vezi s tim što je nekoliko oficira Sovjetske armije izvršilo u Jugoslaviji prestupe antimoralnog karaktera. Mi smo izjavu druga Đilasa okvalifikovali kao antisovjetsku zato, što je tobožnji marksist drug Đilas, zbog postupka dvojice, trojice oficira, prevideo osnovnu razliku između socijalističke Sovjetske armije, koja je oslobodila narode Evrope, i buržoaske engleske armije, čiji je zadatak da ugnjetava, a ne da oslobađa narode sveta. . .

Na žalost pokazalo se da pogreška druga Đilasa nije bila slučajna.

Drugovi Tito i Kardelj optužuju sovjetske ljude da oni tobože vrbuju jugoslovenske građane za svoju obaveštajnu službu. Oni pišu:

„Smatramo nepravilnim da organi sovjetske obaveštajne službe vrbuju kod nas, u zemlji koja ide u socijalizam, naše građane za svoju obaveštajnu službu, što mi ne možemo shvatiti drukčije nego kao stvar uperenu protiv interesa naše zemlje. Ovo se radi uprlcos tome što su naši rukovodeći ljudi i organi državne bezbednosti protestovali protiv toga i stavili do znanja da mi to ne možemo dozvoliti. Vrbuju se naši oficiri, vrbuju se razni rukovodioci, vrbuju se oni koji su neprijateljski raspoloženi prema novoj Jugoslaviji" . . .

Nije slučajno što rukovodioci jugoslovenske kompartije zaobilaze pitanje klasne borbe i ograničenja kapitalističkih elemenata u selu. Štaviše, u izjavama jugoslovenskih rukovodilaca gotovo uvek se prećutkuje pitanje klasne diferencijacije na selu, seljaštvo se tretira kao jedinstvena celina, i partija se ne mobilise za savlađivanje teškoća koje proističu iz porasta eksploatatorskih elemenata u selu. Međutim, politička situacija u jugoslovenskom selu ne daje nikakva prava za lakomisleno samozadovoljstvo i dobroćudnost. U uslovima kad u Jugoslaviji ne postoji nacionalizacija zemlje, postoji privatno vlasništvo na zemlju i kupoprodaju zemlje, postoji najamni rad itd., — partija se ne može vaspitavati u duhu zataškavanja klasne borbe i primirivanja klasnih sup-

rotnosti a da se tim samim ne razoruža pred licem osnovnih teškoća izgradnje socijalizma. A to znači da jugoslovensku kompartiju uspavljuju gnjilom oportunističkom teorijom mirnog urastanja kapitalističkih elemenata u socijalizam, pozajmljenom od Bernštajna, Folmara, Buharina.

Nije takođe slučajno ni to što pojedini istaknuti rukovodioci jugoslovenske kompartije skreću s marksističko-lenjinističkog puta u pitanju rukovodeće uloge radničke klase. Dok marksizam-lenjinizam polazi od priznanja rukovodeće uloge radničke klase u likvidaciji kapitalizma i izgradnji socijalističkog društva, rukovodioci jugoslovenske kompartije razvijaju potpuno drukčije poglede. Dovoljno je da ukažemo na sledeću izjavu druga Tita u Zagrebu u novembru 1946. godine („Borba“ od 2. novembra 1946):

„Mi ne govorimo seljacima o tome da su oni najснаžniji stub naše države, da bismo eventualno dobili njihove glasove, nego zato što oni u stvari to jesu“.

Ovaj stav se nalazi u potpunoj protivrečnosti s marksizmom-lenjinizmom. Marksizam-lenjinizam smatra da je u Evropi, pa dakle i u državama narodne demokratije, napredna i do kraja revolucionarna klasa — radnička klasa, a ne seljaštvo. Što se tiče seljaštva, njegova većina, to jest sirotinja i srednjaci — može da bude ili je već u savezu s radničkom klasom, pri čemu rukovodeća uloga u tom savezu pripada radničkoj klasi. Međutim, gore pomenuti stav druga Tita ne samo da odriče rukovodeću ulogu radničke klase, nego proglašava sve seljaštvo, — dakle i kulaštvo — najčvršćom osnovom nove Jugoslavije. Prema tome, taj stav izražava poglede koji su umesni kod sitnoburžoaskih političara, ali ne kod marksista-lenjinaca.

7. O nepravilnoj politici Politbiroa CK KPJ u pitanju odnosa između partije i Narodnog fronta. Mi smo pisali u svom prošlom pismu da u Jugoslaviji osnovnom rukovodećom silom smatraju ne kompartiju, nego Narodni front, da jugoslovenski rukovodioci umanjuju ulogu partije, faktički rastvaraju partiju u nepartijskom Narodnom frontu, čineći na taj način isto onakvu principijelnu grešku, kakvu su činili menjševici u Rusiji pre 40 godina... .

8. O zabrinjavajućem položaju u jugoslovenskoj kompartiji. Mi smo u prvom pismu rekli da kompartija u Jugoslaviji ostaje i dalje u polulegalnom položaju, uprkos tome što je došla na vlast pre pune tri i po godine, da u partiji nema unutarpartijske demokratije, nema izbornosti, nema kritike i samokritike, da se CK KPJ u svojoj većini sastoji od kooptiranih, a ne od izabranih članova.

Drugovi Tito i Kardelj poriču golom reči sve ovo...

Potpuno je razumljivo da pri ovakvom stanju stvari u partiji, — kada nema izbornosti rukovodećih organa nego postoji samo naimeno vanje odozgo, — ne može biti ni reči o unutarpartijskoj demokratiji, a još manje o kritici i samokritici. Nama je poznato da se članovi partije boje da kažu svoje mišljenje, boje se da kažu kritičku reč o prilikama u partiji i više vole da čute, da se ne bi izložili represalijama. Ne može se smatrati slučajnošću što je ministar državne bezbednosti ujedno i sekretar CK za kadrove, ili, kako kažu drugovi Tito i Kardelj, organizacioni sekretar kompartije Jugoslavije, Očevidno je da su članovi partije i partiski kadrovi stavljeni pod nadzor ministra državne bezbednosti, što je potpuno nedopustivo i neprihvatljivo. Dovoljno je "bi-

lo, na primer, da drug Žujović na sednici CK KPJ izrazi svoje neslaganje s projektom odgovora CK KPJ na pismo CK SKP(b), pa da odmah bude isključen iz CK. Kao što se vidi, Politbiro CK KPJ gleda na partiju ne kao na samostalni organizam, koji ima pravo da kaže svoje mišljenje nego kao na partizanski odred čiji članovi nemaju pravo da raspravljaju kakva bilo pitanja, nego su dužni da bez pogovora izvršuju sve zahteve „Starešine”. To se kod nas naziva gajenje vojnih metoda u partiji, što se nikako ne slaže s principima unutarpartijske demokratije u marksističkoj partiji. . .

Drugovi Tito i Kardelj govore u svom pismu o zaslugama i uspesiraa jugoslovenske kompartije, o tome da je CK SKP(b) ranije priznavao te zasluge i uspehe a sada ih kobajagi prećutkuje. To je, naravno, netačno. Niko ne može poricati zasluge i uspehe jugoslovenske kompartije. To je — neosporno. Ali treba reći da zasluge i uspesi, recimo, komunističkih partija Poljske, Cehoslovačke, Mađarske, Rumunije, Bugarske, Albanije ništa nisu manje nego zasluge i uspesi jugoslovenske kompartije. Pa ipak, rukovodioci tih kompartija se drže skromno i ne galame o svojim uspesima, za razliku od jugoslovenskih rukovodilaca koji su svima probili uši svojom preteranom hvalisavošću.

Treba takođe primetiti da francuska i italijanska kompartija imaju pred revolucijom ne manje, nego više zasluga od jugoslovenske kompartije. A što francuska i italijanska kompartija imaju za sada manje uspeha nego jugoslovenska kompanija, to se ne objašnjava nekim osobitim kvalitetima jugoslovenske kompartije, nego, uglavnom, time što je posle razbijanja štaba jugoslovenskih partizana od strane nemačkih padobranaca, u momentu kada je narodno-oslobodilački pokret u Jugoslaviji preživljavao tešku krizu, Sovjetska armija pritekla u pomoć jugoslovenskom narodu, razbila nemačke okupatore, oslobodila Beograd i tako stvorila uslove neophodne za dolazak komunističke partije na vlast. Nažalost, Sovjetska armija nije ukazala i nije mogla ukazati takvu pomoć francuskoj i italijanskoj kompartiji. Kada bi drugovi Tito i Kardelj uzeli u obzir ovu okolnost kao neosporiv fakat, oni bi manje galamili o svojim zaslugama i držali bi se pristojnije, skromnije...

Drugovi Tito i Kardelj predlažu u svom pismu da se u Jugoslaviju pošalje pretstavnik CK SKP(b), kako bi tamo proučio pitanje sovjetsko-jugoslovenskih neslaganja. Mi taj put smatramo nepravilnim, pošto se ne radi o proveravanju pojedinih činjenica, nego o principijelnim raznimoiilaženjima.

Kao što je poznato, s problemom sovjetsko-jugoslovenskih neslaganja već su upoznati centralni komiteti 9 kompartija, koje imaju svoj Informbiro. Bilo bi nepravilno isključiti iz te stvari druge kompartije. Zato mi predlažemo da se ovo pitanje raspravi na najbližem sastanku Informbira.⁷

Pisma CK KPJ i pisma CK SKP(b), Beograd, 1948, 36—50.

⁷ Staljin je pismo od 27. marta uputio svim članicama Informbira, a da se CK KPJ nije o njemu izjasnio. Sovjetski vođa je tražio da se ove partije izjasne o pismu na osnovu sovjetskih optužbi. Mačaš Rakoši je na Staljinov zahtev poslao pismo CK KPJ u kome je žestoko napao KPJ. Rakošiju je uzvraceno da nema ni moralno ni političko pravo da napada rukovodioce KPJ, KPJ i Jugoslaviju. Izjave Rakošija ocenjene su kao „klevetničke izjave” koje su „duboka uvreda za svakog našeg građanina”, a ne samo za članove partije. Njegov stav je označen kao „nedrugarski”.

CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE
CENTRALNIM I POKRAJINSKIM KOMITETIMA

12. maja 1948.

Dostavlja vam se Odluka CK KPJ o isključenju iz Partije S. Žujevića i A. Hebranga.

Odluku treba proraditi sa svim partijskim rukovodstvima sreskim, mesnim, gradskim, reonskim i fabričkim (preduzetnim) komitetima, biroima ćelija i komitetima SKOJ-a. Zatim, sa odlukom treba upoznati celokupno partisko članstvo, prorađujući je na sastancima partiskih ćelija.

Treba odmah pristupiti proradi ove Odluke u partijskoj organizaciji.

Partijska rukovodstva (sreski, gradski komiteti itd.) treba da daju pomoć onim ćelijama koje nisu u stanju da samostalno prorade Odluku CK KPJ.

Sve ćelije i komiteti treba posle prorade Odluke da donesu kratke rezolucije. Iz rezolucije treba da se vidi u kojoj je ćeliji ili komitetu donesena i da istu potpiše sekretar.

Po obavljenom poslu, sve primjerke Odluke zajedno sa rezolucijama vratiti centralnim, odnosno pokrajinskim komitetima republika. Za vraćanje Odluke i kontrolu da ista ne dođe u ruke licima izvan Partije učiniti odgovornim sekretare SK.

Centralni, odnosno pokrajinski komitet će nas obavestiti o rezultatu sprovođenja ovog pisma.

Za Centralni Komitet
Komunističke partije Jugoslavije
A. Ranković

ACKSKJ, CK KPJ, nesignirano.

PISMO CK KPJ DRUGOVIMA J. V. STALJINU I V. M. MOLOTOVU

17. maja 1948.

Primili smo Vaše pismo od 4. maja 1948. godine. Bilo bi suvišno pisati o tome koliko je i ovo pismo učinilo težak utisak na nas. Ono nas je ubjedilo o tome da su uzaludna sva naša dokazivanja čak i činjenicama da su sve optužbe protiv nas rezultat krivog obaveštavanja.

Mi ne bježimo od kritike po principijelnim pitanjima, ali se u toj stvari osjećamo toliko neravnopravni da nam je nemoguće pristati da tu stvar sada rješavamo pred Kominformbiroom. Devet partija već je dobilo i bez našeg prethodnog obaveštenja Vaše prvo pismo i zauzele su svoj stav u rezolucijama. Sadržina Vašeg pisma nije ostala interna stvar za pojedine partije, već se to prenijelo i van dozvoljenog kruga, a posljedice su te da se danas vrijeđaju u nekim zemljama, kao Čehoslovačkoj i Mađarskoj, ne samo naša Partija, već i zemlja u cjelini, kao što je bio slučaj s našom parlamentarnom delegacijom u Pragu.

Posljedice svega toga za našu zemlju su vrlo teške.

Mi želimo da se stvar likvidira na taj način da mi na djelu dokažemo da su optužbe protiv nas nepravedne to jest gradićemo uporno

socijalizam i ostati vjerni Sovjetskom Savezu, ostati vjerni nauci Marksa, Engelsa, Lenjina i Staljina. Budućnost će pokazati, kao što je i prošlost pokazala, da ćemo ostvariti ono što Vam obećavamo.

Pisma CK KPJ i pisma CK SKP(b), Beograd, 1948, 26—27.

PISMO CK SKP(b) CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

22. maja 1948.

Primljena su Vaša pisma od 17. maja 1948. godine i 20. maja 1948. godine sa potpisima drugova Tita i Kardelja. CK SKP(b) smatra da rukovodioci jugoslovenske kompartije tim pismima čine novi korak na putu produbljavaanja onih najgrubljih principijelnih grešaka, na čiju je štetnost i opasnost ukazao CK SKP(b) u svom pismu CK KPJ od 4. maja 1948. godine.

1. Drugovi Tito i Kardelj pišu, da se oni osećaju „toliko neravnopravni, da nam je nemoguće pristati da se sada ta stvar rešava pred Informbiiroom“, i dalje dozvoljavaju sebi nagoveštavanje na to, da je u takav neravnopravan položaj doveo jugoslovenske rukovodioce tobože CK SKP(b).

CK SKP(b) smatra da u tom tvrđenju nema ni truna istine. Nikakve nejednakosti za jugoslovensku kompartiju nema i ne može biti u Informbiirou devet kompartija. Svima je poznato da su prilikom organizacije Informbiiroa devet kompartija sve komunističke partije polazile od neospornog stava, da svaka partija treba da podnosi izveštaje Informbiirou, isto onako kao što svaka partija ima pravo da kritikuje druge partije. Baš je od toga polazila konferencija devel kompartija, kada je na svojim sednicama u septembru 1947. godine saslušala izveštaje CK svih kompartija bez izuzetaka. Konferencija devet kompartija polazila je od jednakog prava da svaka partija može kritikovati svaku partiju, kada je surovoj boljševičkoj kritici podvrgla rad italijanske i francuske kompartije.

Poznato je da tada italijanski i francuski drugovi ne samo nisu osporavali pravo drugih partija da kritikuju njihove greške, nego su se, naprotiv, boljševički poneli prema toj kritici i povukli iz nje potrebne zaključke. Poznato je dalje, da su jugoslovenski drugovi, uporedo sa svima, iskoristili na konferenciji mogućnost kritike grešaka italijanskih i francuskih drugova i nisu smatrali, kao ni svi, da, kritikujući Italijane i Francuze, druge kompartije narušavaju ravnopravnost italijanske i francuske kompartije.

Ali zašto jugoslovenski drugovi čine sada tako radikalni preokret, zahtevajući likvidaciju ustanovljenog reda u Informbiirou? Baš zato, što oni misle, da jugoslovenska partija i njeno rukovodstvo treba da budu postavljeni u privilegovano stanje, da njoj ne odgovara statut Informbiiroa, da oni, imajući pravo kritikovati druge partije, sami ne treba da budu podvrgnuti kritici s njihove strane. Ali takav, ako se sme reći, moral nema ništa zajedničkog sa ravnopravnošću. To nije ništa drugo nego zahtev od strane jugoslovenskih rukovodilaca privilegija za KPJ kojih nema i ne može da ima nijedna partija. Mi smo zastupali i zastupamo stav, bez koga je nemoguće postojanje i rad Informbiiroa: svaka kompartija je obavezna da podnosi izveštaj Informbiirou, svaka kom-

partija ima pravo da kritikuje svaku drugu kompartiju. Otkazivanje Jugoslovena da podnesu izveštaj o svom radu pred Informbiroom, da čuju kritiku drugih kompartija znači narušavanje ravnopravnosti komunističkih partija...

Jedno od dvoje: ili politbiro CK KPJ u duši svestan ozbiljnosti grešaka koje je učinio, ali, želeći da sakrije to od kompartije Jugoslavije i da je dovede u zabludu, pravi verzije o nepostojanju tih grešaka, svaljujući krivicu na nevine ljude, koji su tobože nepravilno informisali CK SKP(b), ili on stvarno ne shvata da se u svojim greškama udaljuje od marksizma-lenjinizma, ali tada treba priznati, da je neznanje pitanja marksizma suviše veliko kod politbiroa CK KPJ.

3. Izbegavši odgovor na direktna pitanja CK SKP(b) i produbljujući svoje greške svojom upornošću i ne želeći da ih priznaju i isprave, drugovi Tito i Kardelj na rečima uveravaju da će oni na delu dokazivati, da će ostati verni Sovjetskom Savezu, ostati verni učenju Marksa, Engelsa, Lenjina i Staljina. Posle svega što se dogodilo mi nemamo osnove da verujemo tim uveravanjima na rečima. Drugovi Tito i Kardelj mnogo puta su već davali obećanja CK SKP(b) koja nisu ispunjavali. Iz njihovih pisama i, napose, iz poslednjeg pisma, mi smo još više uvereni u to. Politbiro CK KPJ, i naročito drug Tito, treba da znaju da su oni svojom antisovjetskom i antiruskom politikom, koja se u poslednje vreme sprovodi u svakodnevnoj praksi, učinili sve da bi potkopali poverenje prema sebi od strane kompartije i Vlade SSSR-a.

4. Drugovi Tito i Kardelj žale se da su pali u težak položaj i da su posledice svega toga vrlo teške za Jugoslaviju. To je naravno, tačno, ali su drugovi Tito i Kardelj isključivo krivi za to i zajedno s njima ostali članovi Politbiroa CK jugoslovenske kompartije, koji su svoj prestiž i ambiciju stavili iznad interesa jugoslovenskog naroda i, umesto priznanja i ispravljanja svojih grešaka u interesu svog naroda, tvrdo glavo negiraju svoje greške, opasne za jugoslovenski narod.

5. Drugovi Tito i Kardelj izjavljuju, da CK KPJ odbija da se javi na zasedanje Informbiroa i da pretrese pitanje o stanju u jugoslovenskoj kompartiji u Informbirou. Ako je to njihovo konačno rešenje, tada ono znači da oni nemaju šta da kažu na Informbirou u svoje opravdanje, da oni tim samim čutke priznaju da su krivi i da se boje pokazati pred licem bratskih kompartija. Šta više, odbijanjem da dođu pred Informbiro znači da je CK KPJ stao na put cepanja od jedinstvenog socijalističkog fronta narodnih demokratija sa Sovjetskim Savezom i da sada priprema svoju partiju i jugoslovenski narod zato, da izda jedinstveni front narodne demokratije i SSSR-a. Pošto je Informbiro partijna osnova jedinstvenog fronta, takva politika vodi ka izdaji stvari međunarodne solidarnosti trudbenika i prelazu na pozicije nacionalizma, neprijateljskog stvari radničke klase.

Bez obzira na to da li će se pretstavnici CK KPJ javiti ili ne na zasedanje Informbiroa, CK SKPfb) insistira na pretresanju pitanja o stanju u jugoslovenskoj kompartiji na sledećem zasedanju Informbiroa.

Na molbu čehoslovačkih i mađarskih drugova da se saziv Informbiroa prenese u drugu polovinu juna CK SKP(b) izjavljuje, da je on saglasan sa tim predlogom.

Moskva, 19. juna 1948.

Informacioni biro, okupivši se radi diskusije o stanju u Komunističkoj partiji Jugoslavije, poziva predstavnike CK da učestvuju u radu Informbiroa. U slučaju vašeg pristanka, Informbiro će očekivati vaše predstavnike najkasnije do 21. juna u Bukureštu, gde oni treba da se jave u CK Rumunske radničke partije drugu Georgiju Dežu i dobiće uput ka mestu rada Informbiroa.

Očekujemo hitan odgovor preko Filipova. Moskva.⁸

V. Dedijer, *Dokumenti 1948*, I, Beograd, 1979, 295.

IZJAVA CK KPJ UPUĆENA ZASEDANJU INFORMACIONOG BIROA

20. juna 1948.

Primivši poziv da uputi svoje pretstavnike na sastanak Informbiroa, koji se već okupio radi „diskusije o stanju KPJ“, CK KPJ moli da se sastanku Informbiroa saopći sledeće:

CK KPJ spreman je uvijek da učestvuje u radu Informbiroa. Ali on ne može poslati svoje pretstavnike na ovaj sastanak Biroa zbog toga što ne usvaja dnevni red sastanka smatrajući da je rješenje pitanja nesuglasice između CK SKP(b) i CK SKJ, koje čini sadržinu nama saopćenog dnevnog reda, od početka pa do ovog sastanka Biroa, bilo postavljeno nepravilno, i to iz slijedećih razloga:

1. Već prvo pismo CK SKP(b) našem CK nije bilo sastavljeno u <i>u</i>hu drugarske kritike, na koju bi CK KPJ mogao odgovoriti u istom tonu, nego u formi grube i nepravedne optužbe koju smo mi, s obzirom na njenu neistinitost, mogli da prihvatimo samo na štetu naše partije i države, ili da je ne prihvatimo.

2. CK KPJ smatra duboko nepravilnim bazirati optužbe protiv jedne bratske kompartije na jednostranim informacijama o tome šta je ko rekao ili na izolirano uzetim citatima, a ne na bazi analize čitave djelatnosti naše partije, koja je prošla kroz tako krupne probe prije rata, u toku rata i poslije rata.

3. Neke od najvažnijih optužbi CK SKP(b) očigledno se temelje na informacijama antipartijskih elemenata protiv kojih je naša partija vodila borbu i prije i za vrijeme i poslije rata. CK KPJ smatra nedopustivim da ovakvi poznati ostaci nekadašnjeg frakcionaštva u KPJ dobijaju podršku CK SKP(b).

4. Rukovodstva partija članica Informbiroa, nekritički prihvatajući optužbu CK SKP(b) arotiv naše partije, i ne tražeći od nas nikakva [obavještenja osudila su našu partiju u pismenim izjavama i odbila da

⁸ Sovjetska propaganda je tajno širila vesti da će na sastanku IB-a (po-minjala se Ukrajina) prisustvovati lično Staljin, ne bi li se nagovorio i Tito da prisustvuje. U KPJ je bilo takođe shvatanja da treba ići na sastanak Informbiroa, lako je Božo Ljumović, član CK KPJ, smatrao da delegati CK KPJ treba da prisustvuju sastanku Informbiroa. Tito je bio odlučno protiv odlaska na taj sastanak, smatrajući da je on organizovan, osuda KPJ neizbežna, a sama pozicija KPJ neravnopravna. Gledište slično Ljumoviću delili su i drugi komunisti (uključujući i rukovođeće u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori) ali rukovodstvo KPJ nije promenilo stav.

uzmu u obzir argumente našeg odgovora na prvo pismo CK SKP(b). Neka od njih učinila su u širem krugu svojih partija, pa i javno, postupke na štetu naše zemlje.

5. CK SKP(b) nije prihvatio ni jedan od argumenata iz našeg odgovora na njegovo prvo pismo nego je u odgovoru na to pismo i kasnije iznosio sve teže i potpuno neutemeljene optužbe protiv KPJ. Očigledno je da takav stav nama onemogućuje diskusiju na ravnopravnoj osnovi.

Sve te činjenice su razlog zbog čega se CK SKPJ nije saglasio sa iznošenjem nesuglasica na Informbiro, smatrajući da bi to donijelo samo produbljenje a ne rješenje nesuglasica.

CK KPJ potsjeća da je on predlagao CK-u SKP(b) da pošalje svoje pretstavnike u Jugoslaviju radi zajedničkog ispitivanja spornih pitanja na licu mjesta. CK SKP(b) nije prihvatio takav, po našem mišljenju jedino pravilan postupak, nego je, još prije no što je primio naš odgovor, već iznio nesuglasice pred ostale partije iz Informbiroa, tj. on im je dostavio u isto vrijeme kad i nama tekst nama upućenog pisma, na šta su rukovodstva svih partija, osim francuske i italijanske, nama pismom saopćila svoj sud o našoj partiji.

Ovakav postupak nije u duhu sporazuma i principa dobrovoljnosti na kojima bazira Informbiro.

CK KPJ ostaje i dalje pri svom uvjerenju da je samo zajedničko pretresanje spornih pitanja u direktnom dodiru CK SKP(b) i CK KPJ u samoj Jugoslaviji jedini pravilni put da se riješe postojeće nesuglasice. CK KPJ izražava svoje duboko žaljenje što su nesuglasice uzele sa strane CK SKP(b) takve forme i ponovo apelira, kako na CK SKP(b) tako i na Informbiro, da se slože s našim mišljenjem o potrebi direktnog dodira između CK SKP(b) i CK KPJ radi rješenja nesuglasica i da zbog toga skinu s dnevnog reda diskusiju o stanju u našoj partiji, uviđajući nepravilnost takve diskusije bez našeg pristanka.

CK KPJ pozdravlja bratske kompartije i izjavljuje da nikakve nesuglasice neće omesti KPJ da i dalje ostane vjerna svojoj politici solidarnosti i najtješnje saradnje sa SKP(b) i ostalim kompartijama.⁹

Pisma CK KPJ i pisma CK SKP(b), Beograd, 1948, 27—28.

⁹ Sastanak IB-a je održan u blizini Bukurešta, u jednom kraljevskom dvorcu, između 20. i 22. juna 1948. Rezolucija je objavljena takođe iz simboličnih razloga na Vidovdan, 28. juna 1948.